

Aurelije AGUSTIN, *O slobodi volje*, dvojezično izdanje priredio i s latinskog preveo Stjepan Kušar, izdavačka kuća »Demetra«, Filozofska biblioteka Dimitrija Savića, Zagreb 1998., 425 str.

Prijevod i objavljivanje značajnih djela klasične književnosti hvale je vrijedan događaj, pogotovo ako je riječ o znamenitom djelu velikana ranokršćanske književnosti i jednom od najvećih umova čovječanstva – Aureliju Augustinu. Osim *Ispovijesti*, najpoznatijeg Augustinova spisa, tek je u novije vrijeme u cijelosti na hrvatski jezik prevedeno i objavljeno tek nekoliko njegovih važnijih djela. Postoje tri prijevoda *Ispovijesti*: *Ispovijesti sv. Aurelija Augustina*, (preveo i bilješkama popratio Antun Sasso), Zagreb 1894; *Ispovijesti Svetog Augustina. Knjiga I. do X.*, (preveo i uvod napisao Andrija Živković), Zagreb 1930; *Ispovijesti*, (preveo Stjepan Hosu), Zagreb 1973. (7. izdanje 1997.). *O državi Božjoj. De civitate Dei*, (preveo Tomislav Ladan), svezak prvi (knjiga I–X), Zagreb 1982; svezak drugi (knjiga XI–XVIII), Zagreb 1995; svezak treći (knjiga XIX–XXII), Zagreb 1996. *Rukovet* (Enchiridion), (preveo, napisao uvod i bilješke Marijan Mandac), Makarska 1990. *Poučavanje neupućenih*, (preveo, napisao uvod i bilješke Marijan Mandac), Makarska 1988. Isto je djelo (*De catechizandis rudibus – O vjerskoj pouci za neuke*), preveo Urban Krizomali čiji je prijevod objavljen u »Listu splitsko-makarske biskupije«, a pretiskala Leonova tiskara u Splitu (godina prijevoda i tiska nije naznačena). *Govori I*, (preveo,

napisao uvod i bilješke Marijan Mandac), Makarska 1990; *Govori 2: Evanđelje po Mateju*, (preveo, napisao uvod i bilješke Marijan Mandac), Makarska 1993. Te, napokon, *O slobodi volje* (De libero arbitrio), (priredio, preveo i napisao uvod Stjepan Kušar), Zagreb 1998. – to je izdanje predmet ovoga prikaza.

Priredivač i prevoditelj dr. Stjepan Kušar u predgovoru ističe da je ovo prvi cjeloviti prijevod na hrvatski jezik znamenitog Augustinova djela *De libero arbitrio – O slobodi volje* koje je imalo snažan utjecaj na kasniju kršćansku filozofsko-teološku misao o čovjekovoj slobodi, o odnosu Boga i čovjeka te problemu zla. Kušar u opširnom uvodu (32 stranice) naslovljenom *Aurelije Augustin – čovjek i vrijeme* donosi društveno povijesno okruženje u kojem je Augustin živio i pisao. Završetkom Dioklecijanovih progona, početkom 4. stoljeća, i Konstantinova razdoblja, u kojem je kršćanstvo dobilo slobodu, veliko Rimsko carstvo sve više slabi zbog unutarnjeg bezvlašća i rušilačkih provala »barbara« koji su dospjeli i do sjeverne Afrike. Kao izravni svjedok raspada starog carstva i društvenog sustava i nastajanja novih odnosa, Augustin je svoja promišljanja povijesti čovječanstva iznio u XXII knjige veličanstvenoga djela *O državi Božjoj*. Usporedo s propadanjem starog poganskog svijeta, i sve većom kristijanizacijom svih vidova života, dolazi do snažnog razvoj kršćanske književnosti i filozofsko-teološke misli, te svih vidova umjetničkog stvaralaštva. Augustinovi su suvremenici velikani ranokršćanske književnosti na Istoku i Zapadu, među ostalim Atanazije, Bazilije, Grgur Nisenski, Grgur Nazijanski, Ambrozije, Jeronim, Teodor Mopsuestijski, Ivan Zlatousti, Ćiril Aleksandrijski, Lav Veliki i drugi, koji će svome vremenu s pravom priskrbiti naziv »Zlatno razdoblje«. Među njima počasno mjesto zauzima Augustin afričanin

podrijetlom i europskim kulturom i naobrazbom. Od mladenačkih lutanja, prvih razočaravajućih susreta s Biblijom, preko priklanjanja manihejskoj sljedbi i zabludi, Augustin je napornim, no često i bezuspješnim traženjem istine, sreće, ljepote i odgovora na problem zla, lutao od akademičkog skepticizma do neoplatoničke filozofije. Konačne odgovore nalazi u prihvaćanju kršćanstva i traženju Boga u vlastitoj nutrini, koju u-svjetljuje (*illuminat*) svjetlo Božje Istine: »Ne idi van, vrati se u sebe. U unutarnjem čovjeku boravi Istina. A otkriješ li da ti je narav promjenljiva, nadiđi i samoga sebe« (*De vera religione*, 39,72). Kršćanstvo je Augustinu pomoglo osobito u rješavanju velikog problema zla, o kome je zaključio da ono nije neka zbiljnost nego manjak dobra, te da nema izvor u Bogu nego je posljedica grijeha i čovjekove slobode.

Pošto je naznačio osnovne smjernice za bolje razumijevanje dijaloga *De libero arbitrio*, dr. Kušar prelazi na detaljnije predstavljanje osnovnih značajki i tema Augustinova djela. Dijalog *De libero arbitrio* (*O slobodnom odlučivanju*) ili u slobodnijem prijevodu (*O slobodi volje* – za koji se prevoditelj opredijelio) ima tri dijela (knjige). Augustin je prvu knjigu dijaloga napisao 387., kratko nakon obraćenja dok je boravio u Rimu, a drugu i treću knjigu napisao je nakon povratka u rodnu Afriku i svećeničkog ređenja 391. godine. O tome je sam Augustin napisao: »Drugu i treću dovršio sam, koliko tada uzmogoh, u Africi već zaređen za svećenika u gradu Hiponu« (*Retract.* 1,1). Djelo je plod dijaloga koji je Augustin vodio s prijateljem Evodijem »Dok smo još boravili u Rimu« (*isto*) i sastavljeno je većim dijelom u formi dijaloga što je česta oznaka ranijih Augustinovih spisa. Puno godina kasnije, pri kraju života, sam je Augustin u spisu *Retractiones* (*Preispitivanja*) o naslovu dija-

loga napisao: »Nakon što smo brižno odvagali argumente, složili smo se da zlo nema nikogog drugog uzroka doli slobodno odlučivanje volje. Tri knjige koje su proizašle iz tih rasprava bile su dakle naslovljene *De libero arbitrio*« (*Retract.* 1,1).

U nastavku svoga uvoda dr. Kušar zanimljivo i korisno donosi pregled sadržaja i strukture dijaloga; koje mjesto dijalog zauzima u Augustinovom duhovnom razvitku. Detaljnije govori o odnosu vjerovanja i razumijevanja, što je posvudašnja tema dijaloga, čime Augustin želi dovesti čitatelja do uvida u razliku između *credere* i *intelligere* te pokazati da vjerovanje prethodi razumijevanju, za što uporište nalazi u Bibliji (usp. Iz 7,9 u skladu s grčkim prijevodom Septuaginte). Važna je tema Augustinova dijaloga ljudska sloboda i uloga volje u zlom ili dobrom djelovanju. On istražuje podrijetlo i narav zla, čovjekovu sloboda, koju mu je Boga darovao da bi prionuo uz nepromjenljivo dobro i postigao blaženstvo, te odnos slobode prema zlom djelovanju. Iskonski je grijeh izvor svakoga drugoga grijeha i zla. Na kraju svoga uvoda dr. Kušar govori o značenju dijaloga *O slobodi volje* kao filozofijsko-teološkoj teodiceji *ante litteram*. Donosi i korisnu bibliografiju u kojoj navodi važnija Augustinova filozofska, apologetska i dogmatska djela; dvojezična izdanja i prijevode dijaloga *De libero arbitrio*; kratku sekundarnu literaturu na stranim jezicima i iscrpnu literaturu na hrvatskom. Biobibliografski pregled na nekoliko stranica podsjeća na brojne Augustinove biografije, informacije koje se o Augustinu mogu naći na hrvatskom te važnije godine i događaje iz Augustinova života i nastanka njegovih književnih djela.

Središnji dio knjige zauzima dvojezični tekst *O slobodi volje*. Kao osnovicu svoga prijevoda dr. Kušar koristi kritičko izdanje

latinskog teksta koji je priredio W.M. Green, prvi put objavljen u bečkoj ediciji *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (CSEL)*, a taj je isti tekst otisnut i u poznatoj ediciji *Corpus Christianorum, Series latina (CC)*, svezak 29., u Turnhoutu (Belgija), 1970. godine. Uz uobičajeno obilježavanje podjele teksta, označavanje redaka u hrvatskom prijevodu i naznake gdje se latinski tekst nalazi u poznatom Mignovom izdanju *Patrologia latina (PL)*, olakšat će u pronalaženju i citiranju. Prijevod dr. Kušara je dobar, pouzdan, stilski dotjeran i lako čitljiv. Latinski će izvornik biti osobito koristan poznavateljima latinskog jezika koji mogu otkriti ljepotu i bogatstvo Augustinova izražavanja u jeziku u kojem je on bio istinski znalac. Informacije u bilješkama ispod hrvatskog i latinskog teksta vrlo su korisne i pomažu boljem i lakšem razumijevanju samog teksta. Na kraju prijevoda i latinskog izvornika dijaloga *O slobodi volje*, donosi i latinski tekst i prijevod dijela *Retractiones (Preispitivanja – IX. De libero arbitrio libri tres (IX. Tri knjige o slobodi volje))* u kojem sâm Augustin govori o svome djelu, te analitičko kazalo navodeći teme i brojeve poglavlja i paragrafa gdje se one nalaze. U pogovoru dr. Stjepan Kušar donosi svoj opširan članak (37 stranica) *Odakle teodiceja*, koji je vrlo koristan i za bolje razumijevanje Augustinova dijaloga *O slobodi volje*. Bio-bibliografski podaci o Stjepanu Kušaru pokazuju da se ne radi samo o vrsnom prevoditelju nego i o dobrom poznavatelju filozofsko-teološke problematike. Na posljednjim se stranicama knjige nalazi i korisna informacija o izdanjima izdavačke kuće *Demetra*.

Na kraju bih želio pohvaliti napor priređivača, prevoditelja i izdavača koji su omogućili da u hrvatskom prijevodu i latinskom izvorniku imamo ovo značajno Augustinovo djelo. Luksuzna oprema s crtežima i slikama, kao i određeno »razba-

civanje« prostorom, učinili su knjigu lijepom za oko no i preskupom za većinu današnjih kupaca, pa se bojim da će ona biti češće ukras u knjižnicama imućnijih nego u rukama zainteresiranih čitatelja.

Anto MIŠIĆ, SJ

Psihijatrijski rječnik Američke psihijatrijske udruge, 7. izd., urednici: EDGERTON, Jane E. – CAMPBELL, Robert J. III., M.D., »Naklada Slap«, 224 str., 21 cm., Jastrebarsko, 1999.

Prijevod sedmog izdanja *Psihijatrijskog rječnika Američke psihijatrijske udruge* pojavio se ove godine (1999.) i na hrvatskom jeziku. Urednik »Naklade Slap« koja je izdala ovo vrijedno djelo, Krunoslav Matešić, s pravom u predgovoru kaže da se objavljivanjem tog rječnika popunjava praznina u hrvatskom izdavaštvu koja postoji na ovom području.

Psihijatrijske odrednice pojmova obrađenih u ovom rječniku usuglašene su s DSM-IV (*Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje*, 4. izd.), a tu su i stručna objašnjenja raznih drugih psihijatrijskih izraza. Urednici ovog rječnika Jane E. Edgerton i Robert J. Campbell III, M.D., željeli su pridonijeti većem i boljem razumijevanju stručnih izraza koji se rabe u opisivanju raznih psihijatrijskih poremećaja, simptoma i okolnosti u kojima se oni događaju. Oni su u tome izvrsno uspjeli i dali jasno tumačenje pojmova, prije svega liječnicima psihijatrima, psiholozima a i ostalima koji se zanimaju za psihijatrijske izraze koje često čuju u svagdašnjem razgovoru ili u sredstvima javnog pripričavanja. Tako ćemo iz spomenutoga rječnika doznati da je *histerija* »laički izraz za nekontrolirane izljeve emocija« (str. 62), a *histerična ličnost* je obrađena